

Johdatus uusiin luonnollisen kielen mallinnusmenetelmiin automaattisessa puheentunnistuksessa

Mihin tarvitaan kielimallia?

Miksi?

Rahaa tarjolla?

Puheentunnistimia **on käytössä** mm.

-yleiset puhelinpalvelut

-käyttöliittymät

-vammaisten apuvälineet

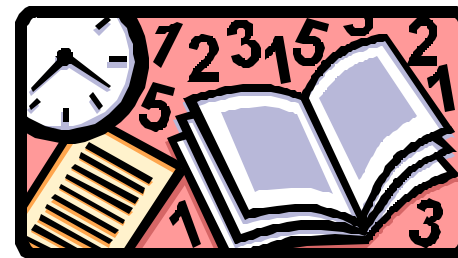
-puheen tallennus ja indeksointi

Toimiiko riittävän hyvin?

Miksi ei toimi? $\Longrightarrow$ Onko liian vaikea...

1. **Signaali** (häiriötä, vaihtelevat olosuhteet)
2. **Puhe** (epäselvää, katkoja, puuttuvia foneemeja)
3. **Tehtävä** (paljon vaihtoehtoja, vaihtelevat aiheet)

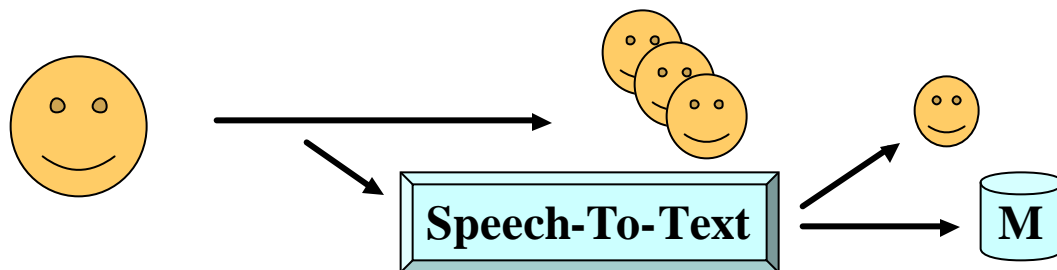
Kielen mallinnus

Arvataan se mitä ei kuulla?

Luonnollinen kieli?

- toisille ihmisille suunnattua (TV, radio, kokoukset)
- sanasto laaja ja vaihtuu aiheen mukaan
- **mallit** yleensä vain **tilastollisia**
- opetusaineistoa helposti saatavilla?

Mitä tekee kielimalli?

(HS 3.9.2001 / Reuters-AP-STT)
Kaksi palestiinalaista surmattiin Hebronissa
Peresin ja Arafatin tapaamisen valmistelut jatkuivat
...Israelin ulkoministeri (A?) kehotti sunnuntaina olemaan
odottamatta liikoja hänen ja palestiinalaisten presidentin
Jasser Arafatin (B?). ...

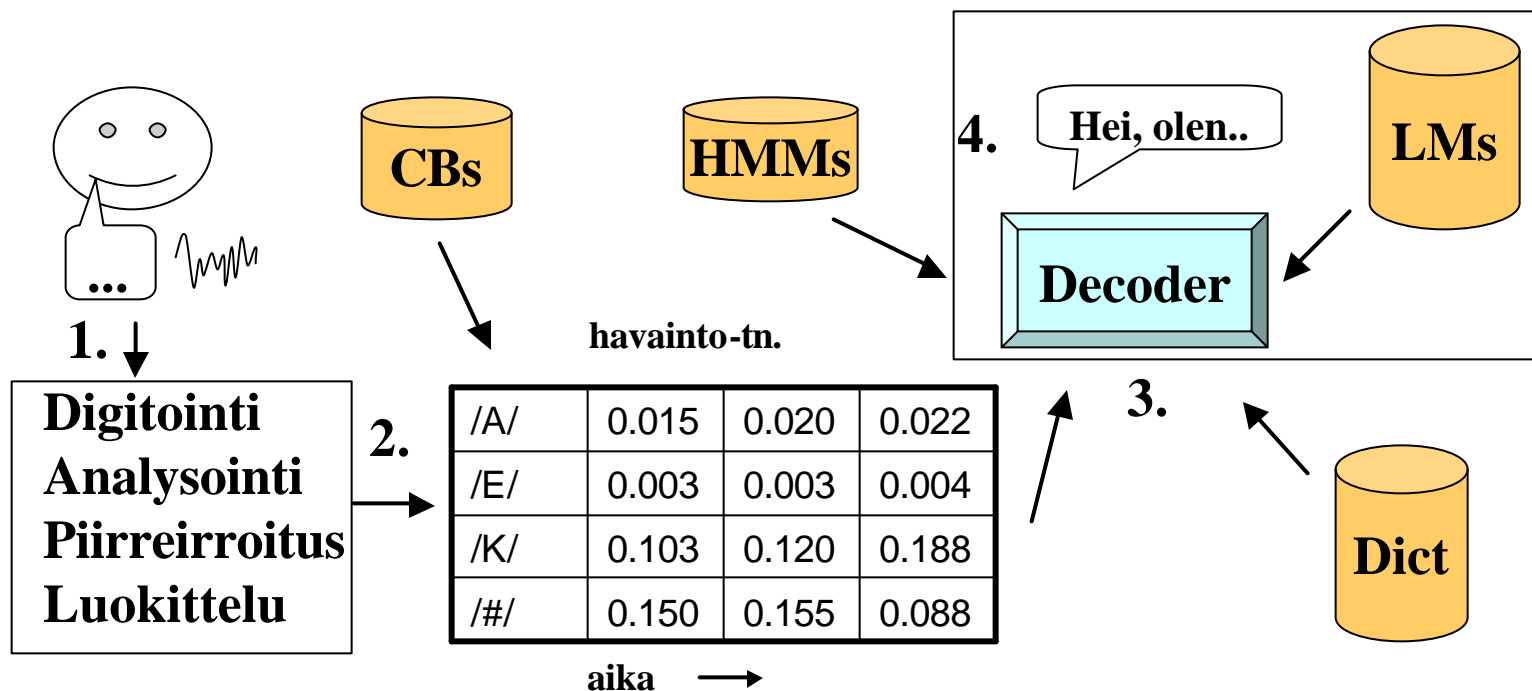
- A?**
- 1. Tampere**
  - 2. Simonperä**
  - 3. Shimon Peres**

- B?**
- 1. aavistetulta tappamiselta**
  - 2. valmis tulevalta aamiaiselta**
  - 3. valmisteilla olevalta tapaamiselta**

Laaja sanasto, jatkuva puhe = LVCSR

⇒ Miten puheentunnistus toimii?

Tilastolliset (ja oppivat) mallit

Ennustetaan **sanajonojen todennäköisyyksiä**:

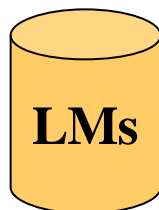
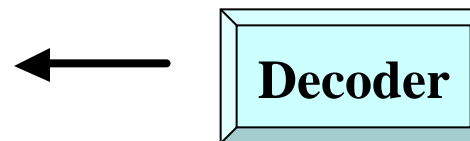
- $P(w(t), \dots, w(1) \mid \text{malli})$

Seuraavan sanan tn. :

- $P(w(t) \mid w(t-1), \dots, w(1), \text{malli})$

Yhdistettävissä akustisten mallien tn:iin (O):

- $\text{Max}_W P(O|W)P(W)$

+

+

+

/A/	0.015	0.020	0.022
/E/	0.003	0.003	0.004
/K/	0.103	0.120	0.188
/#/	0.150	0.155	0.088

Tavallisia malleja

1. Word N-gram

$$P(w(t) | w(t-1), \dots, w(t-N+1))$$

N edellistä sanaa huomioon

- + English, Easy, Estimation
- + Extensions
- sanasto, taivutukset
- sanajärjestys, sivulauseet
- data harvaa

2. Word cache

$$P(w(t) | w(t) = w(t-i))$$

Sanankäytön aiempi **tiheys**

3. Topic model

$$P(w(t) | C(W) = c_k)$$

Joka **puheenaiheella**
oma **sanajakaumansa**

Mallien käyttö

Decoder

1. Viterbi –haku

- Haetaan **N parasta hypoteesia valmiiksi**
- Valitaan se joka parhaiten sopii kielimalleihin

	1. Välikohtaus <u>heikensi</u> näkymiä entisestään. 2. Välikohtaus <u>heikkeni</u> näkymiä entisestään.

2. Stack decoder

- Säilytetään **pinossa osittaisia hypoteeseja**
- Laajennetaan aina parasta hypoteesia eteenpäin sana kerrallaan

	Välikohtaus heikensi (35) Välikohtaus heikkeni (33) Välikohta usein (21) Valikko (7)

Menetelmien parannuksia... →

Yhdistelmämallit

**Taivutusmuotojen
käyttö**

**Automaattinen
puheenaiheen
valinta**

**yhdyssanat
multi N-gram
variable N-gram**

**Yleisemmät
sanayhdistelmien
ja aihealueiden
esitystavat**

-Dr. Erik McDermott pitää vierailuesitelmän **to 13.9.**

-T-61.184 Informaatiotekniikan erikoiskurssi 4 (Lagus, Kurimo) **alkaa to 20.9.**